

Sporen van Transcendentie

3

Petra Bolhuis
Maieutiek voorjaar
2021

1

Existentiële filosofie en Kant

- Vanaf nu staat het subject centraal,
- Heidegger zegt het object wordt be-grond door het subject (21)
- Jaspers voegt toe dat daardoor enerzijds de mens alles tot zijn **existentie** moet rekenen (22) en daarmee is alles **existentie** terwijl anderzijds alles beperkt en **relatief** wordt. (23)

2

De existentie

Existentie is in de filosofie een begrip geworden door de existentialisten uit Frankrijk. Sartre, Camus en de Beauvoir. Maar zij zijn niet de bedenkers van het begrip existentie in de filosofie.

Het begint met de middeleeuwse filosofie die het verschil aanbrengt tussen essentie en existentie en daarmee ook duidelijk maakt waar het belang ligt. Het bestaan is lange tijd een soort toevallige en tijdelijke vorm waarachter de essentie schuilgaat.

3

Kierkegaard (1813-1855)

- Theoloog en filosoof (want dat onderscheid wordt nu (weer) van belang) die schrijft over het belang van een individueel kiezende mens.
- Belangrijke verandering ten opzichte van de zich verder ontwikkelende verlichtingsfilosofie is dat hij niet als Kant probeert om het denken en de ervaring te verbinden om tot objectieve kennis te komen. Hij kiest onverbiddelijk voor de noodzaak van een sprong in het ongewisse.

4

De rede dient de existentie

De mens kent twee vormen van religieuze ervaring bij Kierkegaard;

- enerzijds de algemene godsdienst die gepaard gaat met kennis en teksten,
- anderzijds de persoonlijke beleving die kennis en toetsbaarheid te boven gaat.

Voor Kierkegaard is dat laatste het belangrijkste, maar dat vraagt dus het loslaten van de rede.

5

Of-of (Deens *Enten-Eller* of Duits *Entweder-Oder*)

- Je kunt je eigen bestaan niet in de abstractie van de rede onderzoeken. Het is geen abstract gegeven. Je bent er concreet en hartstochtelijk op betrokken.(24)
- Subjectieve waarheid is waarheid die ik niet heb, maar die ik ben. (25)
- Bij Kierkegaard is dit door en door gekoppeld aan een doorleefde vorm van christendom.

6

Of/Of Boek in twee delen:

Deel 1 door een jonge estheet A.
Deel 2 door Rechter Wilhelm

W. Stelt A. een ultimatum; óf blijf zoals je bent namelijk fragmentarisch, óf word eenheid! Maar dan moet je ook de sprong maken en jezelf serieus nemen. Jezelf serieus nemen, is toegeven dat je tegenover God altijd ongelijk hebt. Geen uitvluchten meer, maar erkennen: tegenover God sta ik altijd in het ongelijk. Gevolg plicht en verantwoordelijkheid.

Transcendentie_Maleutiek_college_3

7

7

Jaspers en Kierkegaard

- Minder duidelijk christelijk theologisch, wel duidelijk geïnspireerd door het idee van existentie als dat wat mensen een identiteit geeft in het bestaan en daarbij staat verantwoordelijkheid centraal en het idee dat existentie niet een essentie kent, maar een proces, een **worden**.(25)

Transcendentie_Maleutiek_college_3

8

8

Nietzsche

Nihilisme en atheïsme maar ook Zijn = worden
'Worden die je bent'

De moderne mens heeft geen rustige plaats meer die gegeven is in de wereld. Alles is onrustig en in beweging, alles is in twijfel getrokken.

Zowel bij Kierkegaard als bij Nietzsche is de rede niet meer de binding met een buiten of boven ons, maar iets dat subjectief en betwifelbaar is geworden

Transcendentie_Maleutiek_college_3

9

9

Filosofie kan niet een strenge wetenschap zijn

Husserl probeert de objectiviteit van het kennende subject te herstellen door te benadrukken dat de fenomenen gekend willen worden in hun verschijnen. Jaspers wijst dit apert af. (28 onderaan)

Filosofie begint waar de ratio schipbreuk lijdt zegt Jaspers (29)

Transcendentie_Maleutiek_college_3

10

10

Voorbij Kierkegaard en Nietzsche

Nietzsche en Kierkegaard zoeken ook vaste grond, maar buiten de rede. De één richting christendom en God de ander richting nihilisme en Übermensch.

Jaspers waardeert hun consequente doordenken van de positie van de moderne mens, maar hij zoekt wat er daarna nog mogelijk is met behoud van de ratio. (*Vernunft und Existenz* (30))

Transcendentie_Maleutiek_college_3

11

11

Vrijheid

Na afbreuk van schijnvastheid en -waarheid is er ruimte.(onderaan 31)

Sartre veegt de brokstukken bijeen in *l'Existentialisme est un humanisme* uit 1946.

Wat deze denkwijze doet is het centraal stellen van de specifieke positie/ betrokkenheid van de menselijk existentie.(33) In combinatie met fenomenologie wordt de mens een bewustzijn van de wereld dat moet beginnen bij die wereld.

Transcendentie_Maleutiek_college_3

12

12

Jaspers

Jaspers gaat het niet zoals Husserl of Heidegger om academische theoretisch funderingen, maar om de praktijk van het leven als mens; hij noemt dat *Existenzphilosophie*.

Jaspers zoekt, zo schrijft Waanders, wekkende filosofie. Het zal gaan over wat er is buiten het concrete hier en nu. Welk transcendent roept mensen op om moeite te doen zichzelf of de wereld te veranderen?

Transcendentie_Maieutiek_college_3

13